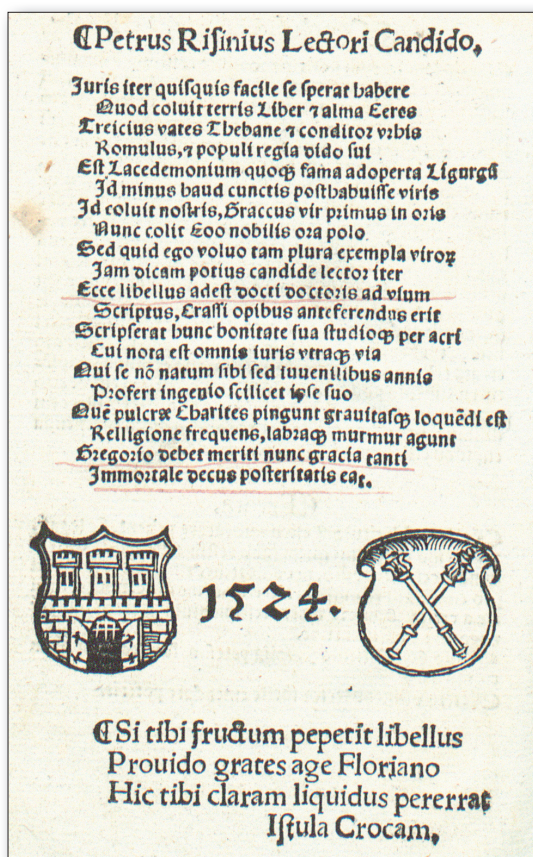

GRZEGORZ z Szamotuł

(ur. ok. 1480 r., zm. 11/12 VII 1541 r.)

Doktor dekretów i rektor, Grzegorz z Szamotuł, był synem Macieja Snopka, mieszcza-
nina z Szamotuł i bliskim krewnym (może bratem przyrodnim) Szymona, profesora
medycyny na Uniwersytecie Krakowskim. Studia w Krakowie rozpoczął w 1499 r.,
uiszczając opłatę w wysokości 3 groszy. W 1501 r. uzyskał bakalaureat sztuk, z kolei
magistrem został w 1506 r. Podjął wtedy wykłady na Wydziale Filozoficznym jako
docent *extraneus de non facultate* (do sem. letniego 1510 r.), z kolei od semestru
zimowego 1510 do letniego 1513 r. jako docent *extraneus de facultate*. Zgodnie z pla-
nem zajęć miał komentować głównie filozofię arystotelesowską. Ponadto wykładał:
O pocieszeniu, jakie daje filozofia Boecjusza, *Żale* Owidiusza i inne dzieła kultury
antycznej oraz myśli średniowiecznej. Przerwa w wykładach na Wydziale Sztuk spo-
wodowana była uzyskaniem funkcji
scholastyka i rektora szkoły kate-
dralnej w Gnieźnie (1507–1509).
Wykłady na Wydziale Filozoficz-
nym łączył od 1510 r. z funkcją
rektora szkoły katedralnej na Wa-
welu. Na jesieni 1513 r. wyjechał
na studia do Włoch. Doktorat pra-
wa kanonicznego obronił zapewne
w Bolonii. Nostyfikacji dyplomu
w Krakowie dokonał w 1517 r.
Przed 23 listopada 1520 r. objął se-
niorat Bursy Prawników, z którego
zrezygnował przed 2 grudnia 1525 r.
W 1521 r. tytułowany był jako *pro-
fessor ordinarius*, z kolei 14 lutego
1524 r. uzyskał Katedrę *Novorum
Iurium*, którą posiadał zapewne do
listopada 1540 r.

Strona z dedykacją z dzieła
Grzegorza z Szamotuł *Lectura super
titulo de Regulis iuris Libro Sexto*,
Kraków 1574 (BJ Cim. 7)

W 1529 r. piastował funkcję dziekana Wydziału Prawa. Rok później w imieniu uniwersytetu i Krakowa witał króla Zygmunta I. Treść mowy została wydana drukiem. Na rektora został wybrany dwukrotnie w semestrze 1537/1538 i 1538. Na kartach akt rektorskich i w konkluzjach uniwersyteckich występował jako konsyliarz, członek komisji uniwersyteckich, świadek czynności prawnych, sędzia polubowny i strona sporów (nierzadko o obrazę). Wraz z Marcinem Belzą zaangażował się w rozwój biblioteki uniwersyteckiej. Zapewne to on dopilnował, by kustosza biblioteki wybierało Kolegium Prawnicze.

Grzegorz z Szamotuł wydał drukiem dziesięć dzieł, zachowały się także rękopiśmienne notatki do prowadzonych wykładów. Na potrzeby wykładów reguł prawa w latach 1518–1520 przygotował zachowane w rękopisie notatki *Lectura super titulo Regulae Iuris*. Spożytkował w nich nie tylko *Liber Sextus* Bonifacego VIII, lecz także *Digesta* oraz dzieło Dynusa de Mugello. Zapis wykładów praw nowych z semestru letniego 1524 r. znajduje się w rękopisie opatrzonym tytułem *Scriptum super Sexto*. Wydał drukiem następujące dzieła prawnicze: *Enchiridion impedimentorum* (dziełko o przeszkodach do zawarcia małżeństwa oparte na wykładach w Akademii Lubrańskiego, 1527), *Sermo de indulgentiis bulleque iubilei pro fabrica ecclesiae cathedralis Vilmensis a Sede Apostolica concessae resolutio* (analiza odpustów kościelnych w związku z ogłoszeniem odpustu na budowę katedry w Wilnie, uwagi na temat istnienia czyśćca, 1532), *Repetitio capituli ad nostram de emptione et venditione...* (analiza kontraktu kupna – sprzedaży oparta na regulacjach prawa rzymskiego, kanonicznego i przede wszystkim na dwóch rozdziałach z rękopisu Konrada z Kalw *De contractibus*, 1541). Jego najpopularniejsze dzieło to trzykrotnie wydany *Processus iuris brevior Joannis Andreae... pro tirunculis resolutus* (I wyd. 1535). Był to jasno i przystępnie napisany podręcznik procesu kanonicznego, używany w dydaktyce uniwersyteckiej. Grzegorz wykorzystał w nim nie tylko pisma Jana Andrzejewego, ale także doświadczenia z praktyki prawnej. W jego twórczości prawniczej zaznaczyła się tradycyjna metodologia określana jako *mos italicus*.

Grzegorz z Szamotuł występował przeciw nowym prądom filozoficznym i religijnym. W 1520 r. w Krakowie zwalczał gre cystę Jana Libana, z kolei w Poznaniu w latach 1533–1535 wiódł spór ze sprowadzonym do Akademii Lubrańskiego, podejrzanym o herezję Niemcem – Krzysztofem Hegendorferem. W październiku 1533 r. zorganizował przeciw niemu publiczną dysputę, zaś na początku 1535 r. zaatakował go pisemnie. W lipcu 1535 r. kapituła poznańska zwolniła Hegendorfera z funkcji profesora. Grzegorz interweniował przeciw niemu jeszcze listownie, gdy ten osiadł w akademii we Frankfurcie nad Odrą. W związku z tymi sprawami nie cieszył się sympatią środowiska akademickiego w Polsce, zwłaszcza młodszych profesorów dążących do poszerzania wykładów humaniorów.

Działalność pozanaukowa Grzegorza z Szamotuł związana była przede wszystkim z diecezją poznańską i krakowską. Świecenia kapłańskie przyjął w 1506 r. Sprawował liczne funkcje kościelne. Był surogatem wikariusza generalnego Mikołaja Bedlnieńskiego (1517), z kolei stanowisko audytora pełnił przy wikariuszu generalnym Bene-

dykie Gallu (1516–1517). W latach 1512–1513 był wikariuszem w katedrze krakowskiej. Zapewne wkrótce potem został mansjonarzem kościoła św. Michała na Wawelu, z którego to stanowiska zrezygnował w 1516 r. W 1519 r. został altarystą ołtarza św. Anny w kościele św. Anny w Krakowie i proboszczem w Niedźwiedziu, rok później spowiednikiem i kaznodzieją w katedrze krakowskiej. W 1521 r. biskup krakowski Jan Konarski powołał go na stanowisko audytora. Dnia 21 lutego 1525 r. z prowizji biskupa Piotra Tomickiego uzyskał kanonię katedralną poznańską. Równolegle na to stanowisko z prowizji papieskiej na koadiutorię instalowała Piotra Gorzeńskiego kapituła poznańska, lecz spór został rozstrzygnięty przez biskupa Jana Latańskiego wraz z kapitułą na korzyść Grzegorza (8 marca 1526 r.). Szybka rezygnacja z kanonii 25 sierpnia 1526 r. tłumaczona była jako skutek jego kłótności i zatargu z kapitułą. Z kolei Wacław Uruszczak zwrócił uwagę na uchwalenie przez sejm w 1526 r. konstytucji *de non admittendis plebeis*. Zakazywała ona obejmowania kanonii przez plebejów, co było rygorystycznie przestrzegane, zwłaszcza w Poznaniu. W 1533 r. uzyskał na uniwersytecie bezterminowy roczny urlop celem objęcia obowiązków archidiacona poznańskiego oraz funkcji prowizora Akademii Lubrańskiego. Po krótkim pobycie w Krakowie (był wówczas rektorem) w okresie 25 lipca 1538 – 27 kwietnia 1539 r. z nominacji biskupa poznańskiego Stanisława Oleśnickiego pełnił funkcję wikariusza generalnego i oficjała poznańskiego. Usiłował w tym czasie przywrócić dyscyplinę wśród poznańskiego duchowieństwa. Po dwu latach powrócił do Krakowa i objął 17 listopada 1540 r. prepozyturę kościoła św. Mikołaja za murami. Dochody uzyskiwane z beneficjów kościelnych przeznaczał na cele dobroczynne. Ufundował dwa stypendia dla studentów z Szamotuł i okolicy (16 grzywien renty rocznie od 600 złp kapitału). Ustanowił czynsz w wysokości 13 grzywien od kapitału 500 złp na skarbiec uniwersytecki i inne potrzeby uczelni, w tym na wspólny stół w Kolegium Mniejszym. W testamencie zapisał 1000 grzywien na szpital w Szamotułach i posag dla wydawanych za mąż ubogich pańien. Znaczne kwoty legował także na kościoły św. Anny i św. Mikołaja w Krakowie oraz na katedrę w Poznaniu. Kolegium Mniejszemu zapisał ponadto swe książki i inkunabuły (w tym traktaty św. Bonawentury i *Listy* św. Hieronima).

Zmarł w Poznaniu 11 lub 12 lipca 1541 r. Ocena Grzegorza w historiografii jest niejednoznaczna. Henryk Barycz akcentował jego niechęć do nowych prądów oraz kompilatorski charakter prac. Z kolei Wacław Uruszczak podkreślał stałość poglądów i niechęć do koniunkturalizmu w głoszonych ideach, a także ponadprzeciętną erudycję objawiającą się w zawierających twórcze pierwiastki dziełach prawniczych.

MK t. 57 k. 268v–269v; AR 1 nr 2151, 2498, 2504, 2839, 2853, 2901, 2902, 2968, 3061; AR 2 nr 97; CDUC 4 nr 358; Concl. Univ. nr 177, 221, 230; LD wg indeksu s. 506; MUK 1400–1508 I [99e/107] s. 552; NKP 1402–1541 [1501/61B] s. 262, [1506/4M] s. 272; Wypisy Wawel 1501–1515 nr 57 przyp. 1; Wypisy Wawel 1536–1538 nr 153 przyp. 1; Bartel *Dzieje* s. 175, 197; H. Barycz, *Dzieje nauki w Polsce w epoce Odrodzenia*, Warszawa 1957, s. 142; Barycz *Historia wg indeksu* s. 758; Estreicher *Bibliografia* 30 s. 194–201; *Historia BJ* s. 215–216; HNP 6 s. 206–207; Knapiek *Akta* s. 224, 225; K. Mazurkiewicz, *Początki Akademii Lubrańskiego w Poznaniu (1519–1535)*, Poznań

1921, s. 106–171; Michalewiczowie 1 nr 174 s. 102–103, nr 175 s. 103; Michalewiczowie 5/1 nr 11 s. 21, nr 37 s. 69, 5/2 nr 97 s. 63, nr 110 s. 95, nr 111 s. 99, nr 116 s. 123; S. Oczkowski-Kotowicz, *Jan z Turobina*, PSB, t. 10, Wrocław–Warszawa–Kraków 1962–1964, s. 489; Pietrzyk Poczet s. 136; H. Przybylski, *Grzegorz Snopek z Szamotuł, Rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego*, Poznań 1947; [Redakcja] *Grzegorz z Szamotuł*, PSB, t. 9, Wrocław–Warszawa–Kraków 1960–1961, s. 90–91; Rybicki Odrodzenie s. 243, 379; Sondel Słownik UJ s. 470–472; W. Uruszczak, *Grzegorz z Szamotuł* [w:] *Złota Księga* s. 73–78; W. Uruszczak, *Krakowski komentarz reguł prawa z początku XVI wieku*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 25, 1973, z. 2, s. 69–88; Wisłocki Incunabula UJ s. 497; H.E. Wyczawski, *Grzegorz z Szamotuł*, SPTK 1 s. 603–604.

Maciej Mikuła